

Bralna pismenost otrok

✍ Anita Žibrek

Po poklicu sem profesorica razrednega pouka in menim, da ima učitelj širšo vlogo kot le podajanje informacij in učne snovi ter preverjanje in ocenjevanje znanja. Učitelji bi morali učiti tudi doslednega upoštevanja pisnih navodil ter poslušanja in upoštevanja ustnih navodil. To sodi na področje bralne pismenosti. Z zgledom, vztrajnostjo, doslednostjo in potrpežljivostjo bi morali učence navajati na to, da sogovornem ne segajo v besedo. Seveda so vse to spretnosti, ki se jih ne da naučiti v nekaj dneh, pač pa v daljšem časovnem obdobju.

Začeti bi morali že učitelji v prvem razredu. Seveda bi bil v prvem razredu poudarek na ustnih navodilih ter na poslušanju drugega. Prvošolci so ob začetku šolanja zelo nestrpni (lahko bi rekli ego-centrično usmerjeni) in ne zmorejo razumeti, zakaj bi bilo koristno, da ne govorimo vsi naenkrat. Vsi bi želeli govoriti istočasno, učiteljice pa bi morale slišati vsakega posameznika, drugi niso pomembni. Jutranji krog, ki ga izvajajo učiteljice v prvem razredu, je idealna priložnost za učenje spretnosti poslušanja. Seveda naj bi potem učenje teh spretnosti učence spremljalo skozi celo osnovno šolo, kar pomeni, da bi z omenjenimi dejavnostmi nadaljevali učitelji v drugem, tretjem ... razredu. Šele tako bi se najbrž pokazali pozitivni rezultati.

Vsekakor pa bi bilo koristno o tem seznanjati že starše otrok v prvem razredu (na roditeljskih sestankih, go-

vorilnih urah, predavanjih za starše). Mogoče bi bilo treba pripraviti tudi delavnice za starše, na katerih bi jih učili upoštevanja pisnih navodil, poslušanja ustnih navodil ter strpnega poslušanja sogovorcev. Jasno je, da se vsi starši ne bi udeleževali takih srečanj, ampak že to, da bi vsaj nekateri pokazali tovrstno zanimanje, bi bil napredek.

Branje navodil v povezavi z bralno značko in domačim branjem

Ko sem pred tremi leti začela poučevati v petem razredu, sem pri slovenščini učencem na začetku šolskega leta dala zelo jasna in natančna pisna navodila o izvedbi bralne značke ter domačega branja.

Vse v zvezi s temi navodili sem ustno pojasnila, nato so navodila učenci prilepili v zvezke za književnost. S tem sem želela učencem pomagati, jim olajšati delo. Največjo korist sem videla v tem, da jim ne bo treba za 'vsako malenkost' spraševati mene, pač pa bodo lahko doma ponovno prebrali navodila. Bila pa sem neprijetno presenečena, ker tistih navodil sploh niso brali, temveč so še vedno spraševali mene. Spraševali so seveda vse tisto, kar je bilo v navodilih povsem jasno zapisano. Še bolj kot nad tovrstnim spraševanjem učencev sem bila neprijetno presenečena nad spraševanjem staršev. Na govorilnih urah in roditeljskih sestankih so me v zvezi s tem spraševali podobno kot njihovi otroci. Želeli so informacije, ki so bile iz navodil popolnoma jasne. Ugotovila sem, da tudi starši niso navajeni na branje navodil. Prvo leto sem tako učencem in njihovim staršem navodila še naprej pojasnjevala ustno, potem pa sem se

zavedla, da to nikamor ne pelje. Začela sem jih usmerjati k branju navodil v zvezkih za književnost. Ker pa sem na začetku 'naredila napako', da sem jim sploh začela pojasnjevati, sem to morala početi do konca šolskega leta.

Naslednje šolsko leto je generacija petošolcev prav tako dobila tovrstna pisna navodila, ki so se od prejšnjih razlikovala le v nekaterih avtorjih in naslovih knjig. Tudi ta navodila so učenci prilepili v zvezke. Tokrat smo pod navodila z rdečim pisalom prilepili:

"Preden vprašaš učiteljico, še enkrat preberi celotno navodilo! Morda se odgovor na tvoje vprašanje skriva prav v tem besedilu oziroma navodilu!"

Seveda sem učence na to opozorila tudi ustno. To se je izkazalo za pozitivno, saj je bilo z njihove strani precej manj vprašanj kot prejšnje leto. Vendar pa starši še vedno niso bili pozorni na navodila niti na pripis z rdečim pisalom, kajti na govorilnih urah so imeli še vedno veliko vprašanj na to temo.

“ *Dosledno upoštevanje učiteljevih navodil je ključ do dobrih učnih rezultatov učencev. Vendar je to spretnost, ki otrokom ni dana sama od sebe, ampak se jo je treba učiti in naučiti. Pri tem pa v ospredje stopi vloga učitelja.* **”**

V letošnjem šolskem letu sem poleg navodil in 'rdečega pripisa' na uvodnem roditeljskem sestanku pripravila še krajše predavanje o branju navodil za omenjeno dejavnost pri slovenščini. Staršem sem natančno opisala, kako je v zvezi s tem potekalo delo v prejšnjih dveh letih. Pojasnila sem, česa nisem dosegla prvo leto, kaj sem dosegla drugo leto in česa še vedno ne. Ponovno sem opozorila, kaj v letošnjem letu pričakujem od učencev in kaj od staršev.

Tokrat (ampak šele tretje leto) sem dosegla svoj namen. Po več mesecih me še noben starš ni nič vprašal v zvezi s tem, učenci pa povsem samostojno opravljajo predvidene dejavnosti.

Učitelji na razredni stopnji bi morali o pomenu branja ter upoštevanja navodil seznanjati tako svoje učence kot tudi njihove starše. Slednje morda še bolj, saj ti neposredno ali posredno prenašajo na svoje otroke tudi vedenjske vzorce glede branja in poslušanja navodil ter upoštevanja le-teh.

Poslušanje učiteljevih navodil

V zadnjih letih sem pri svojih petošolcih opazila precejšnjo mero nestrpnosti pri poslušanju navodil in razlag učne snovi. Najpogosteje gre za nestrpnost in seganje v besedo, ko učitelj daje navodila za delo. Gre za to, da učenci nekako niso sposobni počakati (ali pa se te spretnosti niso nikoli naučili), da so-

govorec konča s svojim govorom. Zato pogovor tako ali drugače prekinjajo: z govorjenjem, vprašanji (moteča so tudi, če so smiselna, saj prekinajo tok sogovornikovih misli), nemirnim presedanjem, dviganjem rok in hkratnim vstajanjem.

Učenci so me zelo pogosto prekinjali že na začetku šolske ure, ko sem jim šele začela dajati navodila za delo. Dogovorili smo se, da pri mojih urah učenec, ki želi kaj vprašati ali povedati, dvigne roko in počaka, da ga pokličem. V praksi so učenci roko sicer dvignili, vendar so hkrati začeli tudi govoriti oziroma spraševati. Njihova vprašanja so resda bila povezana z navodili; vnaprej so želeli vedeti tisto, kar sem jim v nadaljevanju tako ali tako

povedala. Jasno, saj sem z navodili navadno šele začela.

Najprej sem jih navadila na to, da se niso kar takoj oglašali, ampak so samo dvignili roko. Vendar so bili pri tem

Foto: arhiv Vzgoja

moteči, saj so v želji, da jih opazim in prekinem svoj govor, nemirno vstajali ali se presedali na stolu.

Zato sem se domislila naslednjega 'recepta'. K uri sem prinesla manjše prazne listke. Takoj ko je učenec dvignil roko, sem mu dala listek, na katerega je zapisal vprašanje, ki ga je imel v mislih. Vsi smo počakali, da je zapisal, potem je listek obrnil na hrbtno stran in dalje poslušal navodila. Običajno ta učenec tisto uro ni več motil pouka z dvigom roke. Ugibam lahko, da ga je bilo malo sram, saj sem zaradi njega prekinila učni proces. Večkrat pa se je zgodilo, da je tudi kak drug učenec dvignil roko; pri tem smo postopek z zapisovanjem vprašanja ponovili.

Na koncu mojih navodil so vsi tisti učenci, ki so imeli listke, prebrali zapisana vprašanja. V večini primerov se je izkazalo, da je šlo za vprašanja, na katera sem med navodili že odgovorila (sicer po tistem, ko so zastavili vprašanje, pa vendarle).

Tako so se vsi učenci prepričali, da je najbolje poslušati navodila do konca, saj je velika verjetnost, da bom tisto, kar nekdo želi 'vnaprej' vedeti, povedala. Zgoraj opisana vaja se ni kar takoj izkazala za zelo učinkovito. Da je večina učencev prenehala z dvigovanjem roke, je bilo treba to dejavnost večkrat ponoviti.

Za doseganje take vrste strpnosti je potrebna učiteljeva doslednost, vztrajnost, umirjenost in strpnost. Učitelj s svojimi osebnostnimi lastnostmi zelo vpliva na vedenje in reakcije učencev ter na splošno vzdušje v razredu.

Zaključek

Naj za zaključek na-vedem še eno zanimivo izkušnjo. Del moje obveznosti je tudi poučevanje četrtošolcev v od-

delku podaljšanega bivanja. Ker je to po pouku, so učenci že precej utrujeni in naveličani. Jasno je, da zato mnogo-krat preslišijo moja navodila in govorijo vsevprek. Učence, ki so pri tem najbolj glasni, včasih postavim za kateder, da prevzamejo mojo vlogo, torej vlogo učitelja, ki skuša učencem nekaj dopovedati. Jaz prevzamem vlogo učenca in sedem na njegovo mesto. Seveda smo 'učenci' še naprej enako glasni. Do sedaj je še vsak 'učitelj' (učenec za katedrom) priznal, da se je počutil zelo nemočnega. S temi učenci običajno nimam več prevelikih težav z disciplino. Torej je koristno, če učencem omogočimo tudi 'negativne izkušnje' – življenje v vlogo učitelja. Ker pri tem občutki seveda niso prijetni, se po navadi umirijo. ■